

**การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี**
**Participation of the local community in the agricultural tourism
management in Kaen Makrut Sub-district, Ban Rai District, Uthai Thani
Province**

จารุวรรณ กมลสินธุ์* อรวรรณ เกิดจันทร์* ธนพจน์ แพสุวรรณ*
Charuwan Kamolsin* Orawan Kerdjan* Tanaphot Paesuwat*
คณะบริหารและการจัดการ สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา*
Faculty of Administration and Management (Management). Chaopraya University*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจความรู้ความเข้าใจของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี 2) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี และ 3) เพื่อเปรียบเทียบลักษณะประชากรของประชาชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี ผลการศึกษา พบว่า ในภาพรวมคนในชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับมาก ในส่วนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี พบว่า ส่วนใหญ่ในภาพรวมคนในชุมชนท้องถิ่นนั้น มีระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ในทุกๆ ด้าน ส่วนการเปรียบเทียบลักษณะประชากรศาสตร์ของประชาชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ทั้ง 4 ด้าน พบว่า 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพศ และอายุ มีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีส่วนร่วมแตกต่างกัน 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการเพศ อายุ และรายได้ต่อเดือน มีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ ระดับการศึกษา และอาชีพ มีส่วนร่วมแตกต่างกัน 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เพศ และรายได้ต่อเดือน มีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ มีระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลเพศ และอายุ มีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือนมีส่วนร่วมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของชุมชน, การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร, ตำบลแก่นมะกรูด

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the understanding and knowledge of the local community about agricultural tourism management in Kaen Makrut Sub-district, Ban Rai District, Uthai Thani Province; 2) to study the level of participation of the local community in the agricultural tourism management in Kaen Makrut Sub-district, Ban Rai District, Uthai Thani Province; and 3) to compare the demographical characteristics of the local people and the participation of the local community in the agricultural tourism management in Kaen Makrut Sub-district, Ban Rai District, Uthai Thani Province. The result revealed that, in term of the overall understanding and knowledge of the local people toward agricultural tourism management, majority of the local people had high level of understanding and knowledge about agricultural tourism. The result revealed that, in term of the overall participation of the local people in the agricultural tourism management in Kaen Makrut Sub-district, Ban Rai District, Uthai Thani Province, the local people had moderate level of participation in the agricultural tourism management in Kaen Makrut Sub-district, Ban Rai District, Uthai Thani Province. The result revealed that, in term of the comparison of the demographical characteristics of the local people and the participation of the local community in the agricultural tourism management, there were 4 related dimensions of the participation, as follow: 1) Participation with the decision making process; whereas the factors of gender and age did not cause any difference in this dimension, while the factors of level of education, occupation, and average monthly income did cause a difference in their level of participation. 2) Participation with the operation; whereas the factors of gender, age, and monthly income did not cause any difference in this dimension, while the factors of level of education and occupation did cause a difference in their level of participation. 3) Participation with the receiving of benefits; whereas the factors gender and monthly income did not cause any difference in this dimension, while the factors of age, level of education, and occupation did cause a difference in their level of participation. And 4) participation with the evaluation; whereas the factors of gender and age did not cause any difference in this dimension, while the factors of the level of education, occupation, and monthly income did cause a difference in their level of participation, with the statistical significance of 0.05.

Keywords : community's participation, agricultural tourism management, Kaen Makrut Sub-district

บทนำ

ในแต่ละปีรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีมูลค่าค่อนข้างมากและเป็นอุตสาหกรรมที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศ เกิดการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ และรวมถึงอุตสาหกรรมด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวอีกมาก สถานการณ์ท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เดือนมิถุนายน 2561 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจำนวน 3,025,279 คน ขยายตัว 11.57% ตามการขยายตัวของนักท่องเที่ยวเกือบทุกภูมิภาค การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวระหว่างเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยก่อให้เกิดรายได้ 148,432.54 ล้านบาท ขยายตัว 14.52% จากช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา นอกจากนี้ในช่วง 6 เดือนแรกของปี 2561 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจำนวน 19,481,749 คน ขยายตัว 12.46% และสร้างรายได้รวม 1,015,893.31 ล้านบาท ขยายตัว 15.88% จากช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา สถานการณ์ท่องเที่ยวชาวไทยเที่ยวไทย พ.ศ. ปี 2561 มีชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศจำนวน 13.72 ล้านคน-ครั้ง ขยายตัว 3.03% จากช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา และการใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวของชาวไทย คาดว่าจะก่อให้เกิดรายได้ 84,807.98 ล้านบาท ขยายตัว 6.38% (ฐานเศรษฐกิจ, 2561)

ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวชาวไทยเป็นลำดับต้น ๆ คือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรของ จังหวัดอุทัยธานี ภายใต้ชื่อ “สวนพฤกษศาสตร์แก่นมะกรูด” ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งสวนพฤกษศาสตร์แก่นมะกรูดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นเหมือนประตูบานใหญ่เปิดไปสู่โลกธรรมชาติที่เต็มไปด้วยอากาศบริสุทธิ์ เย็นสบาย ภายในสวนปลูกไม้ท้องถิ่นที่มีประโยชน์และมีความหลากหลายทางชนิดพันธุ์ เช่น สะเดาป่า ที่สามารถนำผลและใบมาทำยาป้องกันแมลง ต้นสบู่ที่สามารถนำผลแก่มาอาบน้ำ สระผม ซักเสื้อผ้า ส่วนรางจืด ก็มีสรรพคุณแก้เมา และพืชบางอย่างจัดว่ามีพิษ เช่น ขนของต้นข้างร้อง มีฤทธิ์ทำให้คัน หากโดนเข้าจะรู้สึกปวดแสบปวดร้อน และยางนอง ซึ่งเป็นไม้มียางเป็นพิษที่พราวนสมัยก่อนนำมาทาตรงปลายลูกดอกเพื่อใช้ล่าสัตว์ เป็นต้น และสวนพฤกษศาสตร์แก่นมะกรูดมีการปลูกพืชเมืองหนาว และจัดเป็นสวนสวยไว้ให้นักท่องเที่ยวได้มาถ่ายภาพพร้อมกับชื่นชมความงามของไม้ดอกนานาพรรณ ที่นี้สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 700 เมตร ทำให้มีอากาศหนาวเย็นตลอดทั้งปี โครงการไม้เมืองหนาวที่แก่นมะกรูดเกิดขึ้นจากโครงการหลวงที่ตั้งใจจะสร้างอาชีพให้กับชาวเขาเพื่อที่จะไม่ต้องทำลายป่า และจัดทำสวนสวยงามเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในพื้นที่และได้ซื้อผลิตภัณฑ์จากชาวเขาโดยตรง โดยได้ประโยชน์ทั้งชาวเขาที่ได้ขายผลิตผลทางการเกษตรโดยไม่ต้องเดินทาง นักท่องเที่ยวก็ได้ประโยชน์จากการซื้อสินค้าได้ในราคาถูก การท่องเที่ยวเชิง “สวนพฤกษศาสตร์แก่นมะกรูด” เกิดจากแนวคิดที่จะนำวิถีชีวิตของเกษตรกรที่ทำอยู่เป็นกิจวัตรมาผสานกับ “ทุนธรรมชาติ” ที่มีอยู่คือทรัพยากรด้านการเกษตร การทำสวน ทำไร่ ทำนา ไม้ผล พืชผักไม้ดอกไม้ประดับ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561)

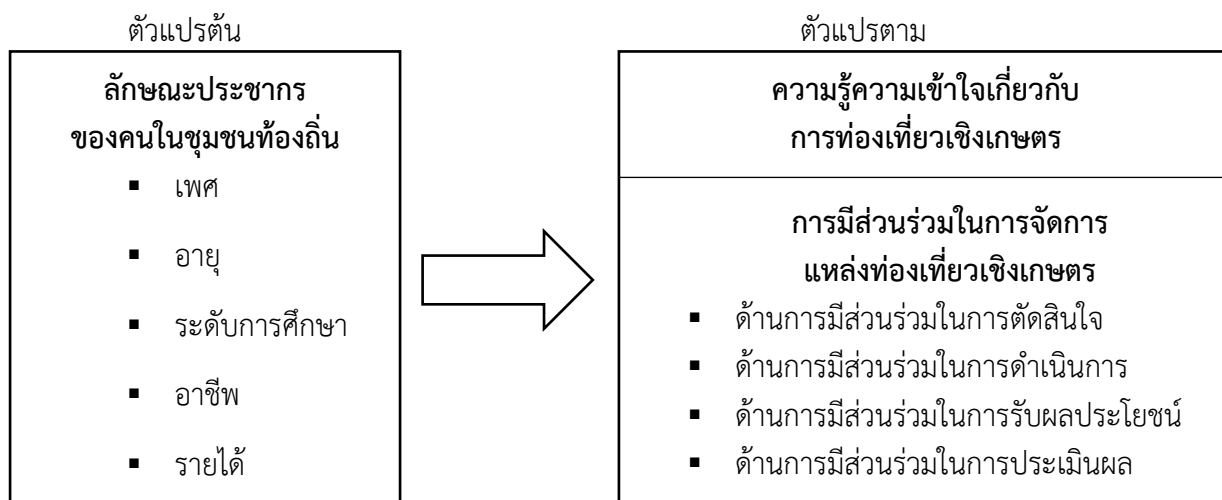
ดังนั้นการทวิวิจัยในครั้งนี้ คณะผู้วิจัย จึงเห็นความสำคัญที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นแก่นมะกรูด ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งถือว่าการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ นั้น มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งมักจะเกิดปัญหาอุปสรรคในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความยั่งยืนตามหลักการการท่องเที่ยวของแต่ละประเภที่นั้น และสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ

คนในชุมชนท้องถิ่นมาพัฒนาปรับปรุงให้แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจความรู้ความเข้าใจของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี
2. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี
3. เพื่อเปรียบเทียบลักษณะประชากรศาสตร์ของประชาชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี

กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการศึกษาการวิจัยในครั้งนี้ใช้หลักการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้วิธีการแจกแบบสอบถามให้กับคนในชุมชนท้องถิ่นในการสำรวจกลุ่มตัวอย่างคนในชุมชนท้องถิ่น ตำบลแก่นมะกรูดอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี 400 คนโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การหาสถิติเบื้องต้น ได้แก่ ค่าร้อยละ การแจกแจงความถี่ และค่าเฉลี่ย และการหาสถิติขั้นสูง ได้แก่ การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ใช้สถิติทดสอบค่า t-test และมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป ใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวน (f-test หรือ ANOVA) โดยจะแบ่งจะออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 เป็นคำถามปลายปิดแบบมีตัวเลือกให้ตอบ สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นต้น ซึ่งลักษณะในการตอบสามารถตอบได้คำตอบเดียว ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูดแบบสอบถามเป็นแบบวัดความรู้ โดยให้ตอบตาม

ความรู้ของแต่ละบุคคล จำนวน 9 ข้อ คำถามเชิงบวก ได้แก่ข้อ 1 2 4 5 7 8 คำถามเชิงลบ ได้แก่ข้อ 3 6 9 สำหรับหลักเกณฑ์การให้คะแนนกำหนดด้วย ส่วนที่ 3 สอบถามระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูด ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลวางแผนการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยผู้วิจัยใช้ระดับการวัดประเมินข้อมูลเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามหลักของ ลิเคอร์ท (Likert Scale) โดยในแต่ละข้อมีตัวเลือก 5 ระดับ

หลังจากที่ได้จัดทำแบบสอบถามและแบบสังเกตเสร็จแล้วผู้วิจัยได้นำไปปรึกษากับผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านเพื่อตรวจสอบความถูกต้องตรงตามเนื้อหา (Content Validity) หลังจากแบบสอบถามได้ผ่านการพิจารณา ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่แก้ไขแล้วไปทำการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง (Try-out) จำนวน 30 ชุด นำผลการทดสอบไปวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ด้วยการคำนวณตามสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha-Coefficient) ของ Cronbach ซึ่งค่าที่ได้คือ 0.92

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเรียงตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ **วัตถุประสงค์ข้อที่ 1)** ลักษณะทางประชากรของนักท่องเที่ยว ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

N=400

ลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	178	44.50
หญิง	222	55.50
2. อายุ		
16 – 25 ปี	138	34.50
26 – 35 ปี	137	34.25
36 – 45 ปี	104	26.00
46 ปีขึ้นไป	21	5.25
3. ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	106	26.50
มัธยมศึกษา	221	55.30
ปวส.หรืออนุปริญญา	57	14.30
ปริญญาตรี	16	4.00
4. อาชีพ		
นักเรียน นักศึกษา	16	4.00

รับราชการ	7	1.75
พนักงานบริษัทเอกชน	51	12.75
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	16	4.00
เกษตรกร	295	73.75
รับจ้าง	15	3.75

N=400

ลักษณะทางประชากร	จำนวน	ร้อยละ
5. รายได้ต่อเดือน		
ไม่เกิน 10,000 บาท	301	75.25
ตั้งแต่ 10,001 – 20,000 บาท	57	14.25
ตั้งแต่ 20,001 – 30,000 บาท	26	6.50
สูงกว่า 30,001 บาท	16	4.00

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 55.50 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 16 – 25 ปี คิดเป็นร้อยละ 34.50 จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 55.30 ส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 73.75 มีรายได้ต่อเดือน ไม่เกิน 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 75.25

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2) สำนวจความรู้ความเข้าใจของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนร้อยละของคนในชุมชนท้องถิ่น ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามข้อมูลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูด	แปลความ	ถูก	ผิด
1.การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นทางด้านการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมของชาวชนบท (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา 2548)	มีความรู้ความเข้าใจมาก	394 คน (98.50)	6 คน (1.50)
2.พื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร พาร์มปศุสัตว์และสัตว์เลี้ยง เรียกว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร (รำไพพรรณ แก้วสุริยะ 2544)	มีความรู้ความเข้าใจมาก	358 คน (89.50)	42 คน (10.50)
3. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ (ปัญญาตา นาดี 2561)	มีความรู้ความเข้าใจปานกลาง	215 คน (53.75)	185 คน (46.25)
4.การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนท้องถิ่น(นิออน ศรีสมยง 2552)	มีความรู้ความเข้าใจมาก	369 คน (92.30)	31 คน (7.75)

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิง เกษตรแก่นมะกรูด	แปลความ	ถูก	ผิด
5. คนในชุมชนมีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลให้มีความยั่งยืนตลอดไป (สุดอนอม ต้นเจริญ 2559)	มีความรู้ความเข้าใจมาก	370 คน (92.50)	30 คน (7.50)
6.คนในชุมชนไม่จำเป็นต้องประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา 2548)	มีความรู้ความเข้าใจปานกลาง	200 คน (50.00)	200 คน (50.00)
7.การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยว (นรินทร์ สังข์รักษา 2560)	มีความรู้ความเข้าใจปานกลาง	297 คน (74.30)	103 คน (25.80)
8. ประโยชน์การท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ รู้จักการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างพอดี (Przezborska 2005)	มีความรู้ความเข้าใจมาก	381 คน (95.30)	19 คน (4.75)
9.สวนเกษตรนับเป็นสถานที่ที่มีความอ่อนไหวเปราะบาง หากได้รับความกระทบกระเทือนหรือขาดความระมัดระวังแล้วย่อมทำให้เกิดความเสียหายได้ (ร่ำไพพรรณ แก้วสุริยะ 2544)	มีความรู้ความเข้าใจมาก	320 คน (80.00)	80 คน (20.00)

จากตารางที่ 2 แสดงจำนวนร้อยละของคนในชุมชนท้องถิ่นตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามข้อมูลความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า ภาพรวมคนในชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากการสอบถามจากแบบสอบถามจำนวน 9 ข้อประเด็นคำถาม เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีคนในท้องถิ่น มีความรู้ความเข้าใจ มีผู้ตอบประเด็นคำถามถูก จำนวน 9 ข้อ คิดเป็น 100.00

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยและระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูดตำบลแก่นมะกรูดอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี โดยภาพรวมในรายด้าน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ การมีส่วนร่วม
1.ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.07	.716	ปานกลาง
2.ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ	3.16	1.184	ปานกลาง

3.ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.14	1.328	ปานกลาง
4.ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	2.99	1.343	ปานกลาง
รวม	3.09	1.237	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยและการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบล แก่นมะกรูดอำเภอบ้านไร่จังหวัดอุทัยธานี ในภาพรวม พบว่า คนในชุมชนท้องถิ่นตำบลแก่นมะกรูด นั้นมีระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานีในทุกๆด้านนอกจากนี้ส่วนใหญ่ คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้านการมีส่วนร่วมในด้านการดำเนินการมากที่สุด($\bar{X}$ = 3.16) รองลงมา คือด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์($\bar{X}$ = 3.14) ด้านการการตัดสินใจ($\bar{X}$ = 3.07)และ ส่วน ด้านที่คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X}$ = 2.99) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4) เพื่อเปรียบเทียบลักษณะประชากรของประชาชนท้องถิ่น กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี

ตารางที่ 4 แสดงผลโดยรวมจากการเปรียบเทียบลักษณะประชากรของประชาชนท้องถิ่นกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี

การมีส่วนร่วม ของชุมชนใน การจัดการการ ท่องเที่ยวเชิง เกษตร	เพศ		อายุ		ระดับการศึกษา		อาชีพ		รายได้ต่อ เดือน	
	t	Sig.	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.	F	Sig.
1.ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	.535	.593	.367	.777	8.425	.000*	6.654	.000*	5.672	.001*
2.ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ	.963	.336	.861	.461	9.243	.000*	4.708	.000*	2.256	.081
3.ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	-1.647	.100	4.118	.007*	7.378	.000*	7.256	.000*	1.378	.249
4.ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	.507	.613	.698	.553	5.241	.001*	10.132	.000*	5.506	.001*

*p<0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ของคนในท้องถิ่น ผลการวิเคราะห์ พบว่า คนในท้องถิ่นที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ (เพศ อายุ) ที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี ไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ คนในท้องถิ่นที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ (ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน) ที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อ

ระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ จำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ของคนในท้องถิ่น ผลการวิเคราะห์ พบว่า คนในท้องถิ่นที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ (เพศ อายุ และรายได้ต่อเดือน) ที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานีไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ คนในท้องถิ่นที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ (ระดับการศึกษา และอาชีพ) ที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ของคนในท้องถิ่น ผลการวิเคราะห์ พบว่า คนในท้องถิ่นที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ (เพศ และรายได้ต่อเดือน) ที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี ไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ คนในท้องถิ่นที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ (อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ) ที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล จำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ของคนในท้องถิ่น ผลการวิเคราะห์ พบว่า คนในท้องถิ่นที่มีจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ (เพศ และอายุ) ที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี ไม่แตกต่างกัน ในขณะที่ คนในท้องถิ่นที่มีจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ (ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน) ที่แตกต่างกัน จะมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

สามารถอภิปรายผลการศึกษาดังนี้ 1 การสำรวจความรู้ความเข้าใจของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งได้ข้อสรุป โดยการอ้างอิงจากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ประกอบกับการสรุปประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี พบว่า ในภาพรวมคนในชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากแบบสอบถามจำนวน 9 ข้อ ประเด็นคำถามเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มีคนในท้องถิ่นมีความรู้ความเข้าใจมีผู้ตอบประเด็นคำถามถูก 9 ข้อคิดเป็นร้อยละ 100.00 สามารถสรุปได้ว่าคนในชุมชนท้องถิ่นตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นอย่างดีซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศลิษา หมัดลิ่ง (2549) พบว่า คนในชุมชนบ้านคลองสน กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด ได้กล่าวถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พบว่าชาวบ้าน

คลองสนยังมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับมากเพราะว่าส่วนใหญ่ทุกชุมชนมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับดีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งสามารถสังเกตได้จากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้กับนักท่องเที่ยวซึ่งส่วนใหญ่ก็ได้มีการจัดกิจกรรมได้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ซึ่งนำไปสู่การได้รับผลประโยชน์ที่ยั่งยืนจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงจำเป็นที่ชาวบ้านต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตามทำให้ทราบได้ว่าส่วนใหญ่คนในชุมชน ท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอยู่ในระดับมาก ซึ่งจากผลสรุปดังกล่าวสามารถนำมาพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างยั่งยืนและยังทำให้คนในชุมชนท้องถิ่น เข้าใจได้อีกด้วย

2 สรุปผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งจากการวิจัยคณะผู้วิจัยก็ได้มีการวัดระดับการมีส่วนร่วมแบ่งเป็น 5 ระดับ ได้ข้อสรุปโดยการอ้างอิงจากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ประกอบกับการสรุปประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี สรุปผลการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่ในภาพรวมคนในชุมชนท้องถิ่นตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี มีระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นอยู่ในระดับ การมีส่วนร่วมปานกลาง ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลแก่นมะกรูด อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ในทุกๆ ด้าน เมื่อพิจารณาเป็นด้านๆ แล้ว พบว่า คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม ในด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการมากที่สุด รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และส่วนด้านที่คนในชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมน้อยที่สุด ก็คือด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของอรอนงค์ ฤชาฤทธิ์ (2545) พบว่า ตำบลสัมปทาน มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระดับปานกลาง ซึ่งปัจจัยด้านระบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นองค์ประกอบในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถลำดับได้ดังนี้ 1) ระบบการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) พื้นฐาน ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3) ความพร้อมของชุมชน 4) สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวเชิง เกษตร และ 5) ลักษณะทางกายภาพ

3 สรุปผลการเปรียบเทียบลักษณะประชากรศาสตร์ของประชาชนท้องถิ่นกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทั้งนี้ จากแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ ประกอบกับการสรุปประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานี พบว่า ในแต่ละด้านที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นนั้น เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับลักษณะประชากรศาสตร์ มีทั้งความแตกต่างตามที่ตั้งในสมมติฐาน และไม่แตกต่าง จากผลจากการวิเคราะห์ พบว่า ส่วนใหญ่ลักษณะทางประชากรศาสตร์ มีระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรตำบลแก่นมะกรูด จังหวัดอุทัยธานีแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ศลิษา หมดลิ่ง (2549) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ

จัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาชุมชนบ้านคลองสน กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราดได้กล่าวถึงประเด็น การมีส่วนร่วมของประชาชนชาวบ้านคลองสนที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์จะมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในด้านร่วมศึกษาค้นหาปัญหา ด้านร่วมในการวางแผน ร่วมในการดำเนินงาน และร่วมในการติดตามผล แตกต่างกัน และงานวิจัยรัตนวดี จุลพันธ์ (2547) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนในท้องถิ่น กรณีศึกษาเกาะล้าน จังหวัดชลบุรี ได้กล่าวถึงประเด็นเกี่ยวกับปัจจัยต่างๆ ของลักษณะทางประชากรศาสตร์พบว่า อาชีพ ประสบการณ์ในการอบรมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการรับรู้ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สถานภาพทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการให้คุณค่าต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะว่าลักษณะทางประชากรศาสตร์ของคนในชุมชนแตกต่างกัน จึงทำให้ความคิดเห็นหรือระดับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนแตกต่างกัน และเหมือนกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นนั้นๆ มีส่วนทำให้มีระดับการมีส่วนร่วมมาก หรือน้อย ซึ่งจากงานวิจัยข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีทั้งแตกต่างกัน และสัมพันธ์กัน

ทั้งนี้ ลักษณะประชากรศาสตร์ของประชาชนท้องถิ่นที่แตกต่างกันกับระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ส่วนใหญ่มีความแตกต่างกันในประเด็นการมีส่วนร่วมหรือการตัดสินใจซึ่งมีความสำคัญในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่นโดยการนำแนวคิดจากคนในชุมชนท้องถิ่นมาส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนต่อไป เพื่อให้เกิดความเหมาะสม และยั่งยืน อีกทั้งต้องไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยพบว่าในการสำรวจความรู้ความเข้าใจของชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตำบลแก้งมะรุต อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ในภาพรวมแล้วนั้นชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากพอสมควร แต่ในทางดำเนินการปฏิบัติหรือการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะให้ดีขึ้นนั้น ควรต้องจัดรูปแบบของกิจกรรมชุมชนมีกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ที่ยอมรับและรับรู้กันโดยทั่วไป และในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เหมาะสมควรมีการส่งเสริมให้มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่หลากหลายหาเอกลักษณ์หรือจุดเด่นของชุมชนหรือพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเฉพาะตัวและให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น ทั้งในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆเช่นป้ายรูปแบบสิ่งก่อสร้างหรือสินค้าและบริการเพื่อสร้างความแตกต่างกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ

จากผลการวิจัยพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลแก้งมะรุต อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี นั้นในภาพรวมได้มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 4 ด้านเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งจากการเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นทำให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลแก้งมะรุตอำเภอบ้านไร่จังหวัดอุทัยธานี การให้ข้อมูลจะเป็น

การมีส่วนร่วมเฉพาะกลุ่มเช่น กลุ่มชุมชนในท้องถิ่นทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ส่วนใหญ่แล้วจากการสังเกตผู้ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลจะเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และมีบางส่วนที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อที่จะสามารถทำให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีประสิทธิภาพได้

บรรณานุกรม

- จินตนา สุขจามันท์. (2549). การศึกษาและการพัฒนาชุมชน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิราภรณ์ ศรีคำ. (2547). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียน
วชิรวิทย์ ระดับประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เฉลียว บุรีภักดี และคนอื่นๆ. (2545). ชุดวิชาการวิจัยชุมชน ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง. หลักสูตร
ประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการและประเมินโครงการ. นนทบุรี: เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส
โปรดักส์.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2543). แนวคิดของการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย. จดหมายข่าว
สถาบันพระปกเกล้า. 2(8): 4-6.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2550). ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- ทรงวุฒิ เรืองวาทศิลป์. (2550). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในพื้นที่บริการของ
โรงเรียนล้อมแรดวิทยาอำเภอเถิน จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์การบริหารการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นรินทร์ สังข์รักษา. (2560). ชุดความรู้ที่เป็นประโยชน์และเกี่ยวเนื่องกับการท่องเที่ยวเชิง
สร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). การมีส่วนร่วม: หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สิริลักษณ์การพิมพ์.
- นิคม ผัดแสน. (2540). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาต่อการพัฒนา
การศึกษาของกลุ่มโรงเรียนอุดรศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาอำเภอเชียงดาว
จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการ
ศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ: ศักดิ์
โสภา.
- นืออน ศรีสมยง. (2552). การสำรวจทัศนคติของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติต่อการตัดสินใจไป
ท่องเที่ยวในจังหวัดภาคใต้ที่ประสบภัยพิบัติคลื่นยักษ์สึนามิ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิชาการ
การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

- ประพันธ์ สร้อยเพชร. (2547). การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐาน ศูนย์โรงเรียนตำบลแช่ช้าง อำเภอสนักแพง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ปัญญาดา นาดี.(2561). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสู่ความยั่งยืน. (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยอิเทิร์นเอเชีย.
- พีระ พรนวม. (2544). ศรัทธาต่อหลักการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์การบริหาร
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และพรรณทิพย์ เพชรมาท. (2551). การบริหารสังคม ศาสนาแห่งศตวรรษ
เพื่อสังคมไทยและสังคมโลก. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น และราชการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บัคพอยท์.
- ราไพพรรณ แก้วสุริยะ.(2544). เอกสารบทความ เรื่องทรัพยากรการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: กอง
อนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- ราไพพรรณ แก้วสุริยะ.(2545). **ท่องเที่ยวยั่งยืน (ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์) ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.** ใน
กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2545.
กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- รัตนวดี จุลพันธุ์. (2547). การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของประชาชนใน
ท้องถิ่น กรณีศึกษาเกาะล้าน จังหวัดชลบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2553). คนไทยไม่ทอดทิ้งกัน: คู่มือการจัดการสร้างความปรองดองในระบบ
บริการสาธารณสุข. ขอนแก่น: ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท.
- ศลิษา หมดล้ง. (2549). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา
ชุมชนบ้านคลองสน กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต).
กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- สุดถนอม ตันเจริญ.(2559). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่าง
ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สมยศ นาวิการ. (2545). การบริหาร. กรุงเทพฯ: ชานูวิทซ์เซ็นเตอร์.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2551). **ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน 4 จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขง.**
วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- อภิญา กังสนารักษ์. (2544). รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับ
คณะของสถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อุทัย บุญประเสริฐ. (2542). รายงานการวิจัย การศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษา
ของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัย
ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีกามนตรี.
- Arnstien, S.R. (1969). **A Ladder of Citizen Participation**. Journal of the American
Institute of Planners. 35(4): 216-224.
- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). **Rural Development Participation: Concept and
Measure For Project Design Implementation and Evaluation: Rural
Development Committee Center for international Studies**. New York:
Cornell University Press.
- Huntington, S. & Nelson, S. (1975). **No easy choice: political participation in
developing countries**. New York: Harvard University Press.
- Koufman, F. (1949). H.F. **Participation Organized Activities in Selected Kentucky
Localities**. Agricultural Experiment Station Bulletins. 4(2): 5-50.
- Przezborska, Lucyna.(2005). "Classification of Agri-Tourism/ Rural Tourism SMEs in
Poland (on the Example of the Wielkopolska Region)," 2005 International
Congress, August 23-27, 2005, Copenhagen, Denmark 24670, European
Association of Agricultural Economists.
- Putti. (1987). **Work values and organizational commitment: A study in the Asian
context**. Human Relations. 4(2): 275-288.
- United Nations (1981). **Yearbook of International Trade Statistics**. United Nations:
UN Press.
- William, E. (1976). **Electoral Participation in a Low Stimulus Election**. Rural